

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЖИЛЬЦОВ Олександр Леонідович,

старший викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету, Одеський державний університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

Становлення особистості працівника поліції прямо пов'язане з його психологічною готовністю до виконання службових завдань в екстремальних ситуаціях, зокрема в умовах воєнного стану. Непередбачуваність ситуації, що можуть виникнути у процесі виконання працівниками поліції службово-бойових завдань на деакупованих територіях вимагають від них розуміння їх причин та можливих наслідків, а відтак підвищення морально-психологічної стійкості до екстремальних стресових впливів, зміцнення впевненості в собі, самоволодіння, мужності, сміливості, розумної обачливості. Тому проблема класифікації екстремальних ситуацій у сучасних умовах діяльності працівників поліції залишається актуальною.

Варто зазначити, що дослідженням діяльності працівників правоохоронних органів в екстремальних умовах займалися наступні науковці, зокрема: М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, О.В. Джафарова, Д.С. Денисюк, С.О. Кузнichenko, О.Ю. Синявська, С.О. Шатрава, І.В. Власенко та ін.

Щодо нормативного закріплення екстремальних умов, то Порядок психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій, який затверджений наказом МВС України від 31 серпня 2017 року № 747 визначає екстремальні умови як виняткові, особливі, надзвичайні обставини, що загрожують життю і здоров'ю людей, мають вплив стрес-факторів, сприймаються та оцінюються як небезпечні, складні, безвихідні ситуації, унаслідок чого підвищують тривожність, емоційну напруженість, створюють психотравмуючий вплив на психіку людини [1].

Окремі вчені визначають, що екстремальна ситуація є раптово виникаюча та часто змінювана ситуація, що представляє найбільшу небезпеку, до якої людина не адаптована. Вона виникає, як правило, під час виконання працівником ОВС оперативних завдань, призводить до дестабілізації поведінки людини, зриву поставленого завдання при проведенні оперативної роботи та, у зв'язку з цим, до можливого травматизму і загибелі [2, с.178].

Разом з тим, ці визначення стосуються розуміння сутності екстремальних ситуацій у звичайних умовах життєдіяльності суспільства і, як правило, не пов'язані з виконанням службових обов'язків працівниками поліції в умовах воєнного стану. У будь-якому випадку, усі види надзвичайних ситуацій характеризуються великою небезпекою для усіх оточуючих, у тому числі і для працівників Національної поліції. У свою чергу поліцейські зобов'язані приймати участь у ліквідації наслідків, надавати першу невідкладну допомогу. Як правило, поліцейські перші прибувають на місце події і від їх правильних дій залежить швидкість надання допомоги постраждалим, правильний аналіз небезпек та втрат, а також організація роботи екстрених служб, охорона місця події, контроль доступу та інше.

Отже, розглянемо окремі критерії для класифікації екстремальних ситуацій, що виникають у діяльності працівників поліції в умовах воєнного стану.

1. Залежно від типу екстремальних ситуацій можна виділити наступні:

- *службові (професійні)* – зумовлені виконанням фахових обов'язків працівників поліції. До їх числа належать охорона публічного порядку та безпеки у населених пунктах, проведення фільтраційних заходів, боротьба із диверсійно-розвідувальними групами, робота на блокпостах тощо;

- *життєві (повсякденні)*, до яких можна віднести пожежі, гострий брак часу, необхідність одночасного вирішення декількох однаково важливих завдань, тобто такі, що виникають у житті кожної людини;

- *спричинені надзвичайними умовами* (стихійне лихо, природна чи техногенна катастрофа, військові дії на прилеглій території обслуговування, масовані ракетні обстріли тощо)

2. Залежно від виду екстремальних ситуацій:

- *ситуація, що потребує постійної готовності до дій*. Сюди можна віднести перебування в монотонних, мало змінюваних умовах в очікуванні екстремальних змін (чергування на блок-постах, перебування в засідці);

- *ситуація породжена суб'єктивними обставинами*, тобто самим працівником поліції, наприклад відволікання чи нестійкість уваги, непрофесійне виконання службово-бойових завдань та ін.;

- *швидкоплинна ситуація*, яка пов'язана з необхідністю діяти в умовах жорсткого дефіциту часу, у максимально швидкому темпі, при високому рівні організованості та зі значним психологічним навантаженням (затримання диверсантів, участь у ліквідації наслідків ракетно-

артилерійських обстрілів, надання першої невідкладної домедичної допомоги).

– *ситуація, заснована на надходженні ймовірно недостовірної інформації* яка потребує екстрених дій за відсутності впевненості в достовірності одержаної інформації (повідомлення про зникнення людини після обстрілу, про мінування, нерозірвані боєприпаси тощо).

3. Залежно від ступеня небезпеки екстремальні ситуації можуть бути:

– *реальними*, які пов'язані з несприятливою динамікою подій з наявними чинниками загрози життю та здоров'ю працівника (тривалий обстріл, збройний опір);

– *потенційними*, що виникають при будь-якому можливому контакті з негативними якостями об'єктів чи суб'єктів конкретної ситуації (перевірка документів, будівель, приміщень під час проведення фільтраційних заходів);

– *провоковані* – внаслідок появи окремих особистісних негативних якостей працівника поліції (агресивність, грубість, жорстокість, пиха, гонор тощо) і відповідної протиправної реакції на них з боку інших осіб

– *уявні*, що є результатом перебільшення чи хибної оцінки негативних якостей ситуації, поведінки конкретних осіб, хибного тлумачення мовних повідомлень тощо.

4. Залежно від чинників, що зумовлюють екстремальні ситуації - час, інформація, зміст діяльності. З цим критерієм виділяють такі різновиди екстремальних ситуацій:

– *швидкоплинна* – породжується гострим дефіцитом часу для прийняття і здійснення ефективних рішень та дій;

– *тривала* – визначається поступовим нарощуванням напруженості, сталою дією певних подразників;

– *з елементами очікуваності розвитку подій* характеризується станом постійної готовності до вирішення складної ситуації, яка передбачається;

– *«домінантного стану»* – з'являється через неадекватність сприйняття дійсності та усвідомлення необхідності певних дій внаслідок попереднього впливу надпорогових подразників (ілюзії сприймання, неадекватність реакцій, прийняття помилкових рішень);

– *критична* – виникає від усвідомлення небезпечності для фізичного і психічного, здоров'я або життя людини [3, с. 180–181].

5. Залежно від здатності об'єкта небезпеки усвідомлювати власний руйнівний вплив:

– *неживі предмети матеріального світу* (транспортні засоби, механізми, випромінювальні пристрої; вибухові речовини та пристрої; бактерії, віруси, біологічні організми);

– *здатні усвідомлювати руйнівний вплив своїх дій* (осудні фізичні особи, які мають мету щодо завдання шкоди життю і здоров'ю поліцейського та інших громадян. які також можуть використовувати для досягнення поставленої перед собою мети різні предмети матеріального світу – зброю, транспортні засоби, вибухові речовини, біологічні організми, віруси) [4, с. 110].

В якості висновку слід зазначити, що у загальному вигляді екстремальні ситуації – це реальні загрози, небезпеки і труднощі. Поліцейські під час виконання службово-бойових завдань в умовах воєнного стану повинні не тільки уникнути або прийняти рішення, як діяти в умовах, що склалися, але ще і виробити продуктивну стратегію подолання ситуації, що склалася. І тоді екстремальні умови можливо подолати на основі пізнання, осмислення і правильної оцінки, адже вони є необхідним компонентом життєдіяльності.

Потреба розуміння різновидів екстремальних ситуацій та ефективних дій в екстремальних умовах однозначно є важливим напрямком подальших досліджень, оскільки людині в екстремальних умовах доводиться відкривати в собі нові ресурси, так як колишні стереотипи сприйняття та поведінки виявляються непридатними або неефективними.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуаціях : наказ МВС України від 31 серпня 2017 р. № 747. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text> (дата звернення: 11.04.2023).

2. Власенко І.В., Федоркин А.Ю. Анализ эмоционального стимулирования работника милиции в экстремальных условиях. *Право і безпека*. № 4 (3). 2005. С. 177-179.

3. Фатхутдінов В.Г. Особиста безпека працівників органів внутрішніх справ при проведенні масових заходів. *Ученые записки Таврического національного университета им. В. И. Вернадского*. Серия : Юридические науки. 2011. Т. 24 (63). № 2. С. 179-185.

4. Шевченко Т.В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки поліцейського. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Випуск 6, 2022. С.110-113.